

Seminar 'Change and heritage in Indonesian cities. A joint effort of Dutch and Indonesian architects and researchers to preserve a common heritage'. Jakarta, 26-30 september 1988.

F. W. van Voorden

Change and heritage in Indonesian cities

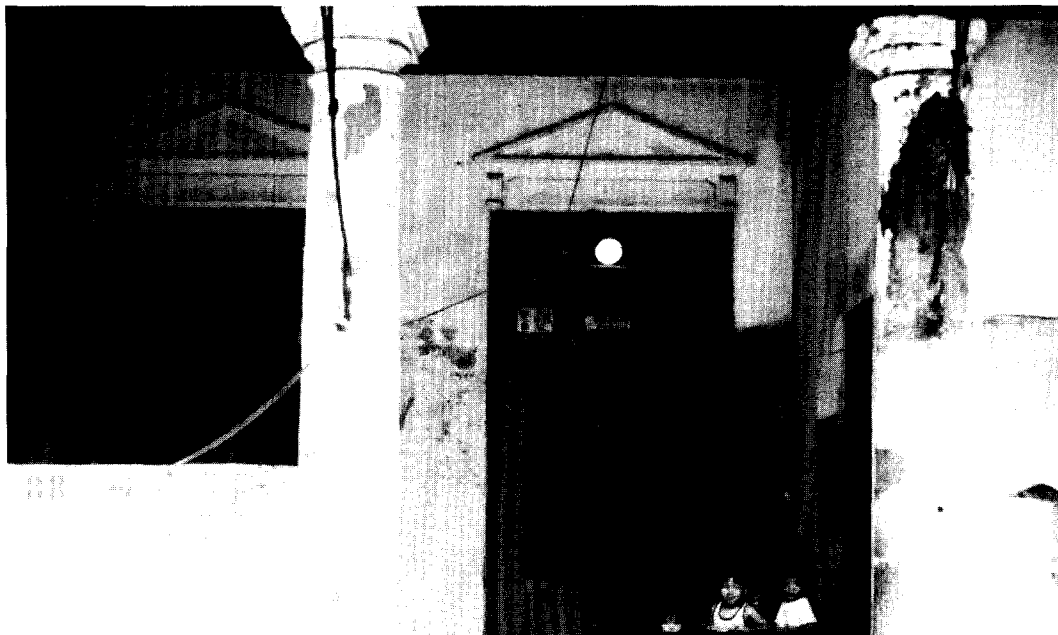
Indonesische en Nederlandse architecten, stedenbouwkundigen en onderzoekers hebben het braakliggende terrein van de 'Dutch heritage' in Indonesië gedurende een meerdaags seminar in kaart gebracht. Het seminar was georganiseerd en voorbereid door de Indonesische architectenbond (Ikatan Arsitek Indonesia, IAI) en de Bond van Nederlandse Architecten (BNA), met steun van Indonesische en Nederlandse ministeries en UNESCO. De belangstelling voor het seminar was groot: 225 deelnemers. De Indonesische pers en de televisie (het journaal) hebben ruimschoots aandacht geschonken aan het thema. De tentoonstelling, die ten behoeve van het seminar in het Erasmushuis was opgesteld, is daarna in verschillende steden in Indonesië te zien geweest.

Het seminar werd afgesloten met een oproep aan de betrokken overheden en universiteiten om met spoed te beginnen aan inventarisatie, beschrijving en bescherming van de architectuur en stedenbouw uit de periode ca. 1600-1950 (de 'Dutch heritage'). De BNA en IAI hebben een overeenkomst gesloten om gezamenlijk op te treden bij genoemde activiteiten. Uitwisseling van deskundigen, en het ontsluiten van Nederlandse archieven en literatuur zijn punten waaraan prioriteit zal worden gegeven.

De Rijksdienst voor de Monumentenzorg heeft ter gelegenheid van het seminar een publikatie uitgebracht over 'Architectuur en stedenbouw in Indonesië, 1870-1970' (auteur Huib Akihary). Het is een eerste overzicht van de jongere bouwkunst in Indonesië. Momenteel wordt het boek vertaald in het Bahasa Indonesia. Een andere vermeldenswaardige publikatie over jonge bouwkunst is 'Henri Maclaine Pont, architect tussen twee werelden', geschreven door Ben F. van Leerdam. Hierin worden de perikelen behandeld rond het ontstaan van de gebouwen van de Indische Technische Hogeschool in Bandung (uitgave Delftse Universitaire Pers).

Gebouwen stille getuigen

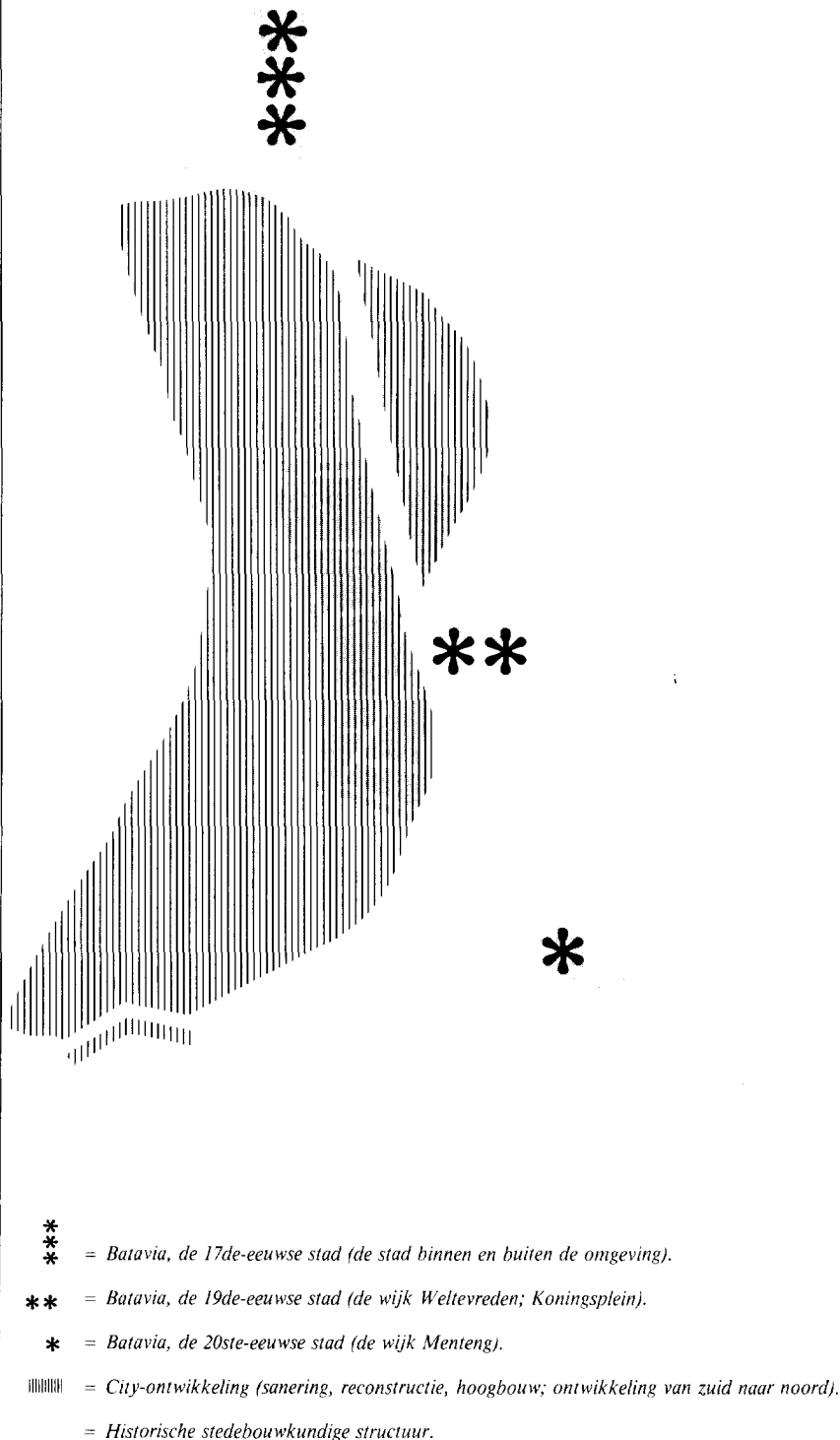
Erkenning van de cultuurhistorische betekenis van de architectuur en stedenbouw uit de Nederlandse periode (ca. 1600-1950) betekent tegelijkertijd de confrontatie met verouderde visies en beperkte kennis. Verouderde visies, omdat het monumentenbeleid met betrekking tot 'Dutch heritage', inhoud gegeven door het Nederlandse bestuur, na de jaren 30 niet verder is ontwikkeld en vernieuwd. Beperkte kennis, omdat de vooroorlogse bronnen in de Nederlandse taal zijn gesteld, en zich veelal in Nederland bevinden. En beperkt, omdat nadien, zowel in Indonesië als in Nederland geen systematisch onderzoek is verricht naar de architectuur en stedenbouw uit de Nederlandse periode. Het betekent, samenvattend, dat er geen andere bron is dan de gebouwen zelf, de stille getuigen in de gebouwde omgeving.

Toestand desastreus

Voor de dagelijkse praktijk kunnen de gevolgen van de beschreven toestand desastreus zijn. De kern van de Indonesische steden bestaat immers in hoofdzaak uit bouw- en stedenbouwkunst uit de periode 1600-1950. De sociale en technische vernieuwing die daar nu plaatsvindt, op zichzelf zeer noodzakelijk, wordt gerealiseerd zonder de inspiratie en kritiek van de architectuurgeschiedenis. In Jakarta bijvoorbeeld zijn plannen in voorbereiding voor restauratie van fragmenten van de oude stad, met het doel de aantrekkelijkheid van de stad voor het internationale toerisme te vergroten. De gebouwen die worden geselecteerd voor herstel, zijn de bekende objecten die al voorkomen in de reisgidsjes uit de jaren 30. Zij verwijzen naar de imaginaire koloniale stad uit de 17de eeuw. Het 19de-eeuwse Batavia, bestaande uit de 17de-eeuwse stad, de 19de-eeuwse stad rond het Koningsplein (de wijk Weltevreden), en de infrastructuur en civiele techniek uit de 17de, 18de en 19de eeuw als stedenbouwkundig, structurerend raster, dat 19de-eeuwse Batavia, geïntensiveerd en uitgebreid in de eerste helft van de 20ste eeuw, is een stedenbouwkundig monument van de eerste orde. Als object van ruimtelijke ordening en stadsvernieuwing is het echter onhanteerbaar, omdat het wetenschappelijk niet is gedefinieerd.

◀ Jakarta, historische stedenbouwkundige structuur.

Intellectueel niveau Indonesische deskundigen

Tegenover de tekortkomingen van het monumentenbeleid en het ontbreken van bronnenmateriaal staat gelukkig het intellectuele niveau van de Indonesische deskundigen. De lezingen tijdens het seminar van Danisworo, Sidharta en Prijotomo ontsloten het gehele domein van de actuele monumentenzorg, zowel de culturele en technische aspecten, als

Prijotomo: 'What is Indonesian in Dutch architecture?'

de architectonische en de stedenbouwkundige componenten. Terecht stelde Prijotomo de vraag: 'What is Indonesian in Dutch architecture?' (de vraag stelde hij ook met betrekking tot de Nederlandse architectuur in Nederland). Danisworo presenteerde een indringend beeld van de lagenstructuur van de Indonesische stad. Hij beschouwt Jakarta als één van de laatste grote steden in Azië met een – in hoofdstructuur – nog onaangestast historisch centrum. Als er niet snel wordt ingegrepen zal het Jakarta net zo vergaan als Singapore. Daar is, na de sloop van 'China-town', nu het te laat is, een conserverend plan opgesteld.

Jakarta, de groei van de stad 1800-1940. ►

Amsterdam, de groei van de stad 1800-1940. ►

Literatuur:

H. Akihary, *Architectuur en stedenbouw in Indonesië*, Zeist 1988 (uitgave Rijksdienst voor de Monumentenzorg).

B. F. van Leerdam, *Henri Maclain Pont, architect tussen twee werelden*, Delft 1988 (uitgave Delftse Universitaire Pers).

C. Passchier, 'Bandung, groei en ontwikkeling van een stad; 1900-1942', in: *De stenen droom*, opstellen over bouwkunst en monumentenzorg, opgedragen aan Coenraad Liebrecht Temminck Groll, Zutphen 1988.

D. C. Segaar-Howeler, 'A. F. Aalbers, architect van het 'nieuwe bouwen' in Bandung', in: *De stenen droom*, opstellen over bouwkunst en monumentenzorg, opgedragen aan Coenraad Liebrecht Temminck Groll, Zutphen 1988.

De lezingen van het Seminar zullen in de loop van 1989 worden gepubliceerd.

